

PROFESORIUS DR. ALGIMANTAS URMONAS: SOCIALINIO GYVENIMO ANALITIKAS IR LIETUVOS ADMINISTRACINĖS TEISĖS MOKSLO KŪRĖJAS

Vytautas Šlapkauskas

*Mykolo Romerio universiteto Viešojo saugumo akademijos Teisės ir
teisėsaugos institutas*

El. paštas: slapkauskas@mruni.eu

Santrauka. Mokslinėje studijoje atskleidžiamas profesoriaus dr. Algimanto Urmono gyvenimo kelias, jo vaidmuo ir indėlis reformuojant bei kuriant Lietuvos Respublikos vidaus reikalų sistemą ir administracinės teisės mokslą. Ankstyvoje vaikystėje patirti skaudūs išgyvenimai nepalaužė A. Urmono valios siekti teisingumo. Šio siekio įgyvendinimui jis skyrė daug dvasinių ir intelektualinių pastangų. Aktyvų ir gabų jaunuolį, Vilniaus universitete įgijusį teisininko specialybę, dirbti pakvietė Teismo ekspertizės mokslinio tyrimo institutas, kuriame A. Urmonas tapo kriminologu, parengė ir apgynė teisės mokslų kandidato (dabar – daktaro) disertaciją.

A. Urmono asmenybės galia ypač atsiskleidė Lietuvos Respublikos nepriklausomybės atkūrimo ir jos įtvirtinimo procesuose. Jis aktyviai dalyvavo kuriant Lietuvos policijos akademiją ir rengiant naujus administracinės teisės aktų projektus. Šiuo laikotarpiu jis buvo Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerijos ir vidaus reikalų sistemos reformos intelektualinis lyderis, kuris aktyvia polemika siekė įveikti itin gajų „senojo mąstymo“ priešiniamsi būtinoms permainoms. Jis ir jo vadovaujamos darbo grupės parengė: 1) Vidaus reikalų ministerijos giluminės reformos sampratą, 2) vidaus reikalų sistemos kūrimo strateginius tikslus 10–15 metų laikotarpiui, 3) naujų Lietuvos teisėsaugos institucijų steigimo įstatymų projektus, 4) administracinių teisės pažeidimų kodekso, baudžiamojo kodekso, baudžiamojo proceso kodekso pataisų ir naujų kodeksų bei kitų svarbių administracinės teisės aktų projektus.

Ypač reikšmingą vaidmenį Algimantas Urmonas atliko kuriant Lietuvos Respublikos administracinės teisės mokslą. Jis sukūrė naują Lietuvos administracinės teisės mokslo paradigmą „Administracinė teisė socialinių

pokyčių erdvėje“, kuri organiškai yra susijusi su teisinės valstybės ir liberalios demokratijos visuomenės socialine prigimtimi ir tolimesne raida. Naują administracinės teisės mokslo paradigmą jis plėtojo ne tik mokslo darbais, bet ir įtvirtino praktikoje virš 30 metų Mykolo Romerio universitete ugdydamas Lietuvos Respublikos administracinės teisės teisininkų ir mokslininkų kartas. Vertinant šį jo vaidmenį ir mokslinį indėlį reikia konstatuoti, kad profesorius dr. Algimantas Urmonas yra socialinio gyvenimo analitikas ir Lietuvos šiuolaikinio administracinės teisės mokslo pradininkas ir kūrėjas.

Reikšminiai žodžiai: administracinė teisė, kriminologija, paradigma, Lietuvos valstybės vidaus reikalų sistema, socialiniai pokyčiai, metodologija, socialinės sąveikos.

Įvadas

Lietuvos šviesuomenės ir Sąjūdžio pastangomis, palankiai susiklosčius politinėms sąlygoms, po penkiasdešimties metų sovietinės okupacijos mūsų Tauta atkūrė savo nepriklausomą valstybę. Jau sukanka trisdešimt dveji metai, kai kuriame šiuolaikinę liberalios demokratijos valstybę. Per šį valstybės raidos laikotarpį nuėjome labai didelį kelią – nuo visateisio grįžimo į JT ir kitas pasaulio organizacijas iki tapimo Europos Sąjungos ir NATO nariais. Mūsų Tauta rinkimų ir referendumų būdais išreiškė ir patvirtino savo valstybės ir pilietinės visuomenės tolimesnės raidos vertybines orientacijas. Jų esmė – tai žmogaus teisių ir laisvių apsauga, teisinės valstybės ir atviros pilietinės visuomenės kūrimas. Šių vertybių puoselėjimo socialinės patirties neturėjome. Ją įgijome eidami sunkiu bandymų ir klaidų keliu, sistemindami ir permąstydami su savo šalies valstybingumo įtvirtinimu ir jo plėtra susijusių sociokultūrinių reiškinių ir procesų bei pasiekimų generuojamą informaciją.

Pagrindinis visų su savo šalies valstybingumo įtvirtinimu ir jo plėtra susijusių sociokultūrinių reiškinių ir procesų šaltinis yra žmogus ir bendruomenės. Labai retai Lietuvos visuomenės viešame gyvenime išreiškiame pagarbą tiems žmonėms, kurie visą savo erudiciją ir jėgas atidavė mokslo kūrimui atgimusiame Lietuvos valstybėje. Jų misija – Šviesos mūsų Tautoje ir pasaulyje skleidimas. Ši misija būdinga visoms mokslo kryptims, šakoms ir sritims, bet labiausiai – humanitariniams ir socialiniams mokslams. Būtent humanitarinių ir socialinių mokslų šviesuoliai savo mokslinė kūryba puo-

selėja pagarbą žmogui, ugdo visuomenės narių gebėjimus siekti tarpusavio supratimo ir santarvės, kuria valstybinio ir socialinio gyvenimo kokybę.

Vienas šių šviesuolių yra Algimantas Urmonas – socialinių mokslų profesorius ir teisės daktaras, Mykolo Romerio universiteto garbės profesorius. Dramatiškų aplinkybių sklindinas jo gyvenimo kelias – nepalaužiamas teisingumo siekimas, intensyvi ir produktyvi profesinė veikla bei mokslinė kūryba – yra pavyzdys mums, jo mokiniais ir kolegoms bei ateinančioms kartoms. Tai didžiausio kūrybinio potencialo asmenybė, kurios indėlis kuriant Lietuvos administracinės teisės mokslą ir ugdant naujų kartų teisininkus visada kelia susižavėjimą.

Šios mokslinės studijos *tikslas* – atskleisti prof. dr. Algimanto Urmono indėlį ir vaidmenį kuriant Lietuvos Respublikos vidaus reikalų sistemą, administracinę teisę ir administracinės teisės mokslą. Šiam tikslui pasiekti buvo išnagrinėti įvairūs rašytiniai dokumentai – profesoriaus paskelbtos mokslinės publikacijos, kitos paskirties dokumentai ir rankraščiai. Taip pat remtasi informacija, gauta šiltai bendraujant: apie dramatišką ankstyvąją vaikystę, darbininko patirtį ir teisės studijas bei Lietuvos Respublikos valstybingumo atkūrimo ir įtvirtinimo peripetijas.

1. Ankstyvosios vaikystės dramatismas

Žmogaus asmenybės formavimosi pradžia yra pirmasis slėpinys, apie kurį dažniausiai kalbame remdamiesi skirtingais požiūriais. Vis dėlto daug tyrinėtojų pripažįsta, kad ankstyvosios vaikystės arba pirminės socializacijos patirtis iš esmės lemia tolimesnį asmenybės formavimąsi. Pirminė socializacija yra kur kas daugiau negu grynai pažintinis mokymasis. Aplinkybėms, kuriomis ji vyksta, dažnai būna būdinga nemaža emocinė įtampa. Be tokio emocinio prisirišimo prie artimų, reikšmingų kitų individų, mokymosi procesas būtų sunkus, o gal apskritai neįmanomas. Tapatintis su kitomis reikšmingomis asmenybėmis vaikui padeda įvairiausi jo emociniai ryšiai. Kad ir kokie jie būtų, internalizacija įmanoma tik tada, kai įvyksta identifikacija¹: individas įgyja subjektyvų tapatumą – tampa toks, kokį jį esant mano jam reikšmingi kiti individai. Šis procesas suponuoja dialektinį objektyviai jam

1 Peter L. Berger, Thomas Luckmann, *Socialinės tikrovės konstravimas* (Vilnius: Pradai, 1999), 166.

priskirto ir jo paties subjektyviai pripažinto tapatumo ryši. Tai reiškia, kad vaikas perima jam svarbių individų vaidmenis bei požiūrius ir juos paverčia savais vaidmenimis ir požiūriais. Labai svarbu, kad šio vyksmo metu vaikas perima ir socialinį pasaulį. Subjektyvus tapatumo perėmimas (identifikacija) ir subjektyvus socialinio pasaulio perėmimas yra tik skirtingi to paties – internalizacijos – proceso aspektai.

Pirminės socializacijos metu susikuria pirmasis individo pasaulis, kuriam būdingas ypatingas tvirtumas. Kas lemia šio pasaulio tvirtumą, kas sukuria ontologinio saugumo jausmą, leidžiantį individui išverti pereinamuosius laikotarpius, krizes ir labai pavojingas aplinkybes? Išskirtinį jo tvirtumą lemia individo ankstyvoje vaikystėje įgyjamas neišvengiamas emocinis ryšys su pirmaisiais jam reikšmingais asmenimis. Šio ryšio esmė – pasitikėjimas artimaisiais. Pasitikėjimas artimaisiais, arba tai, ką E. Eriksonas vadina „pamatinio pasitikėjimu“, sukuria pirminį ryšių ir santykių tinklą, kuris padeda formuoti suderintai emocinei-kognityvinei orientacijai į kitus individus, objektų pasaulį ir asmens tapatumą. Numanomas abipusis pamatinio pasitikėjimo ryšys su pirmaisiais globėjais iš esmės yra pašąmoningas socialumas, ankstesnis už „Aš“ ir „mane“, ir yra svarbiausias bet kokio jų diferencijavimo pagrindas². Kitaip tariant, pamatinio pasitikėjimo susiklostymas yra būtina vaiko sveiko augimo ir sėkmingo asmenybės formavimosi sąlyga.

Pirminiam Algimanto ryšių ir santykių su savo artimaisiais tinklo kūrimuisi būdingas ypatingas dramatismas: trijų metų vaikas praranda visus savo artimuosius. Susiformavęs pirmasis pamatinis pasitikėjimas akimirksniu išnyksta: KGB suseka ir suima Algimanto tėvelį Aleksandrą Šleževičių už dalyvavimą Kauno miesto pagrindiniame pasipriešinime grįžusiai sovietų valdžiai, įkalina jį Vorkutos šachtose. Jose Aleksandras Šleževičius dešimt metų vergovės sąlygomis priverstinai kasė anglį, o po to dar buvo ištremtas į Krasnojarsko kraštą; į šį tolimą Sibiro kraštą buvo ištremti ir Algimanto seneliai Šleževičiai. Algimanto mama tremties išvengė tik slapstydamasi ir nelegaliai gyvendama Kaune.

<...> *Jau turi pajudėti iš Kauno prekinės stoties gyvulinis tremties traukinys. Senelė Šleževičienė sukužda prie jos prigludusio trijų metų anūku Algimantui į ausį: „eik Alguti iš čia, eik link miesto ir neatsigrįžk; jeigu kas nors sustabdys, pasakyk, kad atsitiktinai pasiklydai ir nori atsigerti“. Trijų*

2 Anthony Giddens, *Modernybė ir asmens tapatumas* (Vilnius: Pradai/ALK, 2000), 56.

metukų vaikas paklūsta savo senelės kuždesiui ir nueina. Jam pasiseka – jo niekas nesustabdo. Už tolimiausio stoties kampo užsislėpęs mato, kaip trūkčio-damas pajuda gyvulinis traukinys ir išnyksta už posūkio, palikdamas jį vieną visiškoje nežinioje. Dabar jau reikia kaip nors pačiam išgyventi...

Benamį ir beglobį vaikelių pastebi ir namo pasiveda visiškai jam nepažįstami Kauno žmonės. Jis penkerius metus gyvena pas svetimus žmones. Tai labai sunkus naujo pamatinio pasitikėjimo formavimosi laikotarpis, kurio metu jį susiranda mama ir retkarčiais aplanko, nes vis dar gyvena nelegaliai. Į legalų gyvenimą mama galėjo grįžti tik pakeitusi pavardę. Besislaps-tydama Kaune ji sutiko kitą – būsimąjį savo vyrą, ištekėjo ir padedama gerų žmonių įgijo naują pavardę. Tik ištekėdama ir tapdama Janina Urmoniene ji legalizavo savo gyvenimą, bet nerizikavo likti Kaune. Kartu su savo vyru Urmonu Algimanto mama įsivaikina jį – savo vaiką ir persikelia gyventi į Vilnių. Vilniuje prasideda naujas Algimanto Urmono pamatinio pasitikėjimo formavimosi laikotarpis, kuris suteikė stabilumo pagrindus tolimesniam gyvenimui. Todėl vėliau jis labai nuoširdžiai globojo savo įtėvį, o susiklostę nuoširdaus pasitikėjimo jų tarpusavio santykiai buvo esminė priežastis pasilikti jo pavardę³.

2. Savarankiško gyvenimo pradžia – darbininko veiklos patirtis ir teisės mokslų studijos

Politinio kalinio ir tremtinio sūnus, net ir pakeitęs pavardę, nesijautė saugus. Pasitikėjimo ryšių tinklo plėtimas turėjo būti labai atsargus ir apribotas savaisiais. Neišvengiamai turėjo formuotis santūrios laikysenos viešajame gyvenime patirtis, kuri „gesino“ aktyvią ir smalsią Algimanto prigimtį. Saugiausia tuo sudėtingu sovietmečio laiku buvo įsilieti į darbininkų srautą. Šešiolikos metų jaunuolis nuo 1958 iki 1960 m. dirba Vilniaus centrinio knygyno sandėlio darbininku, nuo 1960 m. iki 1962 m. – Naujųjų statybinių medžiagų instituto laborantu, nuo 1962 m. iki 1965 m. – Vilniaus Plastmasinių dirbinių gamyklos ekstruzijos aparatininku, saugumo technikos inžinieriumi⁴.

3 Valerija Kontrimaitė, „Susipažinkite: Algimantas Urmonas“, laikraštis *Karštas komentaras*, 2010 m. vasario 5–19 d.

4 „Algimantas Urmonas“, Wikipedia, https://lt.wikipedia.org/wiki/Algimantas_Urmonas.

Vilniaus Plastmasinių dirbinių gamykla tuo laiku buvo inovatyviausia įmonė. A. Urmonas greitai kopė darbininkiškos profesijos karjeros laiptais: dvidešimtmetis tapo sudėtingo įrenginio, gaminusio polietileno vamzdį, valdymo operatoriumi; dar po dvejų metų – V kategorijos vamzdžių ekstruzijos aparatininku. Ekstruzija (angl. *extrusion* < lot. *extrudo* – išstumiu, išspaudžiu) – technologinis ilgų vienodo profilio gaminių, pvz., vamzdžių, plėvelių, strypų, juostų, siūlų gavimas ekstruderiu arba ekstruziniu presu. Ar toks darbas galėjo patenkinti energingo ir mėslaus jaunuolio siekimus, kurio mąstyje kryžiausi bent dalis praeities ir dabarties patirties?

Išsivaduoti iš šio giluminio vidinio konflikto galėjo padėti tik tėvo patarimai, kuris tremtyje daug kartų apmąstė skausmingas savo gyvenimo ir mūsų Tautos likimo patirtis. Tėvas ir jo karta nuėjo Pasipriešinimo kovų keliu vardan Nepriklausomos Lietuvos ir niekada šio Kelio neišsižadėjo. Todėl visiškai neatsitiktinai 1962 metais Algimanto tėvas Aleksandras Šleževičius, slapta laikinai grįžęs į Lietuvą ir susitikęs su dvidešimtmečiu sūnumi, ieškančiu savojo gyvenimo kelio, pasakė: sūnau nebijok, nes mes juos nugalėsime. Bet nugalėti galime tik iš vidaus. Todėl reikia ruoštis ilgai kovai: stok į komjaunimą ir partiją, siek mokslo ir veiklos, reikalingos Nepriklausomybei atkovoti. Algimantas paklausė savo tėvo patarimų ir nusprendė Vilniaus universitete studijuoti teisės mokslus. Toks Algimanto sprendimas kilo iš jo dramatiškos vaikystės patirties ir siekio pasirengti kovai dėl teisingumo.

Algimantas Urmonas 1965 metais įstojo į Vilniaus universiteto Teisės fakultetą ir 1970 metais sėkmingai baigė teisės mokslų studijas. Aktyvus studentas dalyvavo įvairiose VU studentų veiklos srityse, bet labiausiai jį domino mokslinė veikla. Jis nuolatos dalyvavo kasmetinėse VU studentų mokslinių darbų konferencijose, o vėliau vadovavo studentų moksliniam būreliui. Pavyzdžiui, 1967 m. spalio 14 d. VU Garbės rašte nurodyta, kad „Algimantas Urmonas, užėmęs II-ją vietą SMD konferencijos teisės sekcijoje, apdovanojamas VU0 Garbės Raštu“⁵. Tai buvo pastebėta ir įvertinta: teisininko kvalifikaciją (dabar tai atitinka teisės magistro kvalifikacijos laipsnį) įgijusį specialistą dirbti pakvietė Teismo ekspertizės mokslinio tyrimo institutas (TEMTI).

TEMTI Nusikalstamumo priežasčių tyrimo ir įstatymų tobulinimo skyriuje Algimantas Urmonas nagrinėjo socialinės teisinės tikrovės margi-

5 1967 spalio 14 d. Vilniaus valstybinio V. Kapsuko vardo universiteto Garbės Raštas, asmeninis A. Urmono archyvas.

nalinius reiškinius. Taikydamas kriminologinių tyrimų metodus, jis siekė suprasti ir paaiškinti vis labiau besiplečiančius negatyvius sovietinės visuomenės reiškinius. Tai padaryti buvo sudėtinga dėl sovietinės ideologijos išskverbimo į visus mokslus, taip pat ir į kriminologiją. Sovietinė ideologija ribojo objektyvios informacijos apie negatyvius socialinius reiškinius rinkimą, pavyzdžiui, sociologinio tyrimo metodais, ir gautų duomenų interpretavimą grįsti racionaliais samprotavimais. Sovietinė teisinė sistema buvo ne tik pagrįsta komunistine ideologija ir politiškai angažuota, bet ir toleravo žymią socialistinės realybės ir socialistinio teisėtumo skirtį, kurioje visi buvo susitepę korupcija, o teisingumas buvo parduodamas⁶. Tokia socialinių santykių situacija susiklosto tada, kai politinis totalitarinis režimas yra grindžiamas teisinio reguliavimo formule: viskas draudžiama, ko neleidžia įstatymas ir įgaliotas pareigūnas.

Nusikalstamumo priežasčių tyrimo ir įstatymų tobulinimo skyriuje Algimantas Urmonas dirbo iki 1984 metų ir perėjo visas mokslininko karjeros pakopas – nuo jaunesniojo mokslinio bendradarbio iki sektoriaus vadovo. Jis 1973–1977 metais baigė Maskvos Sąjunginio nusikalstamumo priežasčių tyrimo ir prevencinių priemonių rengimo mokslinio tyrimo instituto aspirantūrą ir 1979 metų pradžioje apgynė teisės mokslų kandidato (dabar – daktaro) disertaciją „Asmenų, padariusių socialistinio turto vagystes, tyrimo kriminologinės problemos“. 1993 metais Algimanto Urmono teisės mokslų kandidato laipsnis buvo nostrifikuotas kaip atitinkantis socialinių mokslų teisės krypties daktaro laipsnį.

Apgintoje disertacijoje Algimantas Urmonas nagrinėjo nusikalstamą asmenybių elgesį lemiančių veiksnių ryšius. Jis aprašė atskirų amžiaus grupių atstovų, vogusių viešąjį turtą, „nusikalstamo aktyvumo“ struktūrą ir lygį. Konkretų „nusikalstamo aktyvumo“ vertinimą Algimantas Urmonas susiejo su amžiaus tarpsnių ypatumais ir tikėtiniu jų poveikiu nusikalstamam asmens elgesiui. Atskleidęs teisinio reguliavimo poveikio ir įgyvendinamos profilaktikos tikslų ryšį, jis parengė conceptualią schemą, kurios pagrindu galima kurti konkrečias atgrasymo nuo viešojo turto vogimo ir nusikaltėlių perauklėjimo programas⁷.

6 Konstantin M. Simis, *U.S.S.R.: The Corrupt Society: The Secret World of Soviet Capitalism* (New York: Simon & Schuster, 1982).

7 Алгимантас И. Урмонас, „Криминологические проблемы изучения лиц, совершивших кражи социалистического имущества“, Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. На правах рукописи для служебного пользования (Москва: Всесоюзный институт по изучению причин разработке мер предупреждения преступности, 1978).

3. Socialinių paraščių tyrimai ir „perestroikos“ nulemtos permainos – kelias į Lietuvos policijos akademijos ir administracinės teisės kūrimą

Po studijų Vilniaus universiteto Teisės fakultete diplomuotas teisininkas Algimantas Urmonas dvidešimt metų savo mokslinę karjerą siejo su mūsų visuomenės paraštėse funkcionuojančių reiškinių tyrimais, pasitelkdamas kriminologijos mokslo metodus. Šiuo laikotarpiu jis ne tik parengė ir sėkmingai apgynė disertaciją, bet ir organizavo bei vykdė kriminologinius tyrimus, skelbė mokslines publikacijas.

Algimanto Urmono kriminologinių reiškinių tyrimo centre – nusikalstamo elgesio asmenybės bruožų atpažinimas ir išskyrimas bei jos resocializacijos modelių rengimas. Mokslininkui rūpi išsiaiškinti resocializacijos galimybes: kaip nusikalstamo elgesio asmenybei suvaldyti savo vidinius impulsus ir motyvus. Todėl Algimantas Urmonas siekia išsiaiškinti amžiaus tarpsnių raidos suponuotus poreikius ir jų vaidmenį asmenybės struktūroje. Po to jis pereina prie lyginamosios polinkį nusikalsti turinčių asmenybių poreikių analizės. Pavyzdžiui, jis išnagrinėjo poreikių vaidmenį nusikaltėlio-vagies asmenybės struktūroje⁸. Tokio nuodugnaus tyrimo duomenys teikia pagrindą pagrįsti ir išplėtoti turtinių nusikaltimų recidyvisto sampratą⁹.

Nusikaltėlio sociopsichologinių bruožų tyrimas leidžia išskirti esminius nusikalstamos asmenybės bruožus ir jų santykį su elgesio motyvais. Todėl neatsitiktinai Algimantas Urmonas formuluoja tyrimų užduotį – atskleisti gebėjimų vaidmenį socialistinio turto grobėjo asmenybės nusikalstamame elgesyje¹⁰. O asmenybės gebėjimų išsivystymo lygis yra susijęs su amžiaus tarpsnių raida. Todėl amžiaus kriterijus gali būti esminis nusikaltėlio asmenybės tyrimo metodologijos pagrindas, kuriuo grindžiamas nusikaltė-

8 Алгимантас И. Урмонас, „Об изучении места потребностей в структуре личности преступника-вора“, из *Вопросы криминологии, уголовного права, процесса и прокурорского надзора: сборник научных трудов* (Москва: Изд-во Всесоюзного ин-та по изучению причин и разработке мер предупреждения преступности, 1975), 49–59.

9 Алгимантас И. Урмонас. „О понятии рецидива преступлений“, из *Сборник научных работ*. Вып. 5 (Вильнюс: Изд-во НИИСЭ МЮ Лит ССР, 1975), 171–177.

10 Алгимантас И. Урмонас, „О роли способностей в преступном поведении личности расхитителя социалистического имущества (к постановке вопроса)“, из *Сборник научных работ*. Вып. 6 (Вильнюс: Изд-во НИИСЭ МЮ Лит ССР, 1980), 239–247.

lių elgesio tyrimo diferenciacija, pavyzdžiui, nagrinėjant skirtingų amžiaus tarpinių recidyvistų elgseną¹¹. Remiantis gautais nusikalstamo elgesio tyrimo duomenimis, galima rengti atitinkamus nusikalstamo elgesio asmenybės diferencijuotos resocializacijos modelius. Kitaip tariant, tyrimo duomenys apie nusikaltėlio tapatybę gali būti panaudojami jo asmenybės struktūros pertvarkymui¹².

Į santykinai ramų teisės mokslininko A. Urmono gyvenimą įsiveržia sudėtinga asmeninė drama: 1982 metais jo mamą ištiko insultas, ji neteko kalbos ir negalėjo kontroliuoti savo prigimtinių procesų. Todėl pagrindinį dėmesį jis turi skirti mamos globai, o ne moklinei kūrybai. Būtina paralyžuotos mamos priežiūra jį vertė ieškoti tokios mokslinės ir darbinės veiklos, kuri garantavo didesnes pajamas ir galimybes daugiau laiko skirti mamos slaugymui. Viena vertus, tokias galimybes suteikė Vidaus reikalų ministerijos Minsko aukštosios mokyklos Vilniaus fakultetas, kuriame 1984–1990 metais jis dirbo administracinės teisės ir proceso bei kriminologijos dalykų vyresniuoju dėstytoju. Kita vertus, Algimanto Urmono sukaupta mokslinė patirtis kriminologijos mokslų srityje laidavo dvi galimybes – toliau specializuotis administracinės arba baudžiamosios teisės moksluose ir su jais susijusioje praktikoje. Tačiau jo asmenybinė Dvasia visada priešinasi dalyvavimui baudžiant kitas asmenybes. Todėl Algimantas toliau gilinasi į socialinio gyvenimo reiškinių pažinimo analitiko ir dėstytojo veiklą. Bet ir šito jam nepakanka, nes „perestroikos“ pradžioje jis aktyviai įsijungia į administracinio valdymo teisės instrumentų kūrimą ir pareigūnų rengimo sistemos pertvarkos organizavimą.

Taigi šis dramatis Algimanto Urmono asmeninio gyvenimo laikotarpis susipina su Sovietų Sąjungoje 1985 metais prasidėjusia „perestroika“, kurios raida nulėmė ypač galias geopolitines permainas. Šių permainų smaigalyje atsidūrė ir jų varomąja jėga tapo mūsų tautos šviesuomenės 1988 m. birželio 3 dieną įsteigtas Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdis, atvedęs į Nepriklausomos

11 Алгимантас И. Урмонас, „Использование возрастного критерия в дифференцированном изучении личности рецидивиста корыстной направленности“, из *Использование современных достижений науки и техники в деятельности следственных органов и судов по борьбе с преступностью. Тезисы республиканской научной конференции* (Вильнюс: Изд-во НИИСЭ МЮ Лит ССР, 1981), 387–390.

12 Алгимантас И. Урмонас, „Проблемы использования данных о личности преступника для ее реформирования“, из *Вопросы судебной экспертизы и криминологии. Вып. 13.* (Вильнюс: НИИ СЭ МЮ Литовской ССР, 1977), 82–87.

Lietuvos atkūrimą. Pildėsi Tėvo žodžiai – „Mes juos nugalėsime iš vidaus“. Algimanto Urmono Dvasia atsiveria laisvėjančios ir vėliau nepriklausomos Lietuvos Respublikos kaip teisinės valstybės kūrimui.

Planinės ekonomikos žlugimas Sovietų Sąjungos viduje lėmė, kad SSRS Komunistų partija buvo „priversta“ imtis rizikingos „perestroikos“. Jos politinė ir socialinė filosofija galėjo būti įgyvendinta bandant išlaisvinti Sovietų Sąjungos gyventojų ekonominę iniciatyvą. Iš tiesų tai padaryti buvo labai sudėtinga, nes ilgalaikė komunistinės ideologijos prievarta ir privačios nuosavybės neturėjimas bei ekonominės iniciatyvos ribojimas imperatyviu teisinio reguliavimo režimu padarė žymų neigiamą poveikį bendrų elgesio taisyklių laikymuisi. Sovietinio gyvenimo bendrų elgesio taisyklių buvo laikomasi tik tokia apimtimi, kuri garantavo kokios nors asmeninės naudos gavimą visuotinio deficito sąlygomis ir galimybes išvengti viešo moralinio pasmerkimo bei teisinės atsakomybės. Sovietinė teisėtvara funkcionavo galimų fizinių, socialinių ir psichinių represijų baimės pagrindu. Todėl neišvengiamai buvo išsikerojęs visai sovietinei visuomenei būdingas nepotizmas, klientelizmas ir kyšininkavimas. Esminis sovietinės visuomenės teisinio identiteto bruožas buvo teisinis nihilizmas ir korupcija: niekas teisės negerbė – negerbė ir žmogaus. Šioje visuomenėje egzistavo sovietinės nomenklatūros ir ją aptarnaujančios grupės, kurios buvo aukščiau įstatymų. Todėl neišvengiamai reikėjo keisti sovietinę teisinę sistemą ir teisėtvaros pareigūnų rengimą.

Šią naujai besiklostančią politinę situaciją Lietuvos šviesuomenė suvokė kaip labai palankų momentą imtis būtinų veikslių atkuriant bent dalinį Lietuvos Respublikos suverenitetą, o palankiai susiklosčius galimybėms, – siekti visiško suvereniteto. Todėl Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdis turėjo „kuo plačiau naudoti ir plėtoti iš Maskvos atėjusios pertvarkos („perestroikos“), viešumo ir demokratizacijos politikos suteikiamas galimybes“¹³ nuosekliai siekti ir palaipsniui tapti stipriausia politine jėga, rengiančia Lietuvos valstybės nepriklausomybės atkūrimą ir telkiančia šiam tikslui žmones. Šis politinis-teisinis procesas nuolat buvo susijęs su rizika, nes sovietinė valdžia galėjo bet kuriuo metu imtis represinių veikslių ne tik prieš Sąjūdžio vadovus, bet ir kitus visuomenės narius.

13 *Lietuvos teisė 1918–2018 m. Šimtmečio patirtis ir perspektyvos* (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2018), 120.

Šiuo ypatingu laikotarpiu Algimantas Urmonas, žinomas kriminologas ir viešojo saugumo aukščiausios kvalifikacijos specialistas, yra kviečiamas į įvairias darbo grupes, kurios siekia parengti būtinus sovietinės sistemos valdymo teisinių – administracinės teisės ir proceso – permainų projektus, dalyvauja įvairiose diskusijose apie neišvengiamą teisėtvarkos pareigūnų rengimo sistemos reformą. Visa tai labai svarbu tikintis atkurti Lietuvos valstybingumą. Urmonas, kaip politinio kalinio ir tremtinio sūnus, aktyviai dalyvauja Minsko aukštosios mokyklos Vilniaus fakulteto iniciatyvinėje grupėje, kuri rengia naujos kartos policijos pareigūnų ugdymo projektą ir planuoja savarankiškos Lietuvos policijos akademijos sukūrimą. Pavyzdžiui, 1989 metais Vilniaus fakultete, rekomenduotas katedros viršininko prof. J. Bluvšteino, parengė Lietuvos milicijos įstatymą. Šį įstatymą rengė su grupe pažangių teisininkų, tarp kurių buvo S. Šedbaras, V. Junokas ir kiti A. Urmono kolegos. Jis taip pat parengė Girtavimo ir alkoholizmo kontrolės įstatymą. Deja, abu įstatymų projektai buvo užblokuoti ir nepasiekė viešumos, nes dar buvo ypač sunku skleisti pažangesnę mintį.

Vėliau MRU rektorius prof. dr. Alvydas Pumputis apie šį ypatingą laikotarpį rašė, kad „1990 metais atkūrus Lietuvos Nepriklausomybę, vienas svarbiausių uždavinių ir tikslų buvo sukurti tautinę kvalifikuotų policijos darbuotojų rengimo sistemą. Tuo tikslu buvo suformuluota Policijos akademijos įsteigimo idėja. <...> Buvo išstudijuota policininkų rengimo praktika Lietuvoje tarpukario metais, taip pat pasaulinė, ir ypač Europos šalių, patirtis. Siekiant sukurti optimalią visų lygių policijos darbuotojų rengimo sistemą Lietuvoje, po nuoseklios analizės buvo nuspręsta įsteigti Policijos akademiją. Pasirinkta pakopinė studijų sistema“¹⁴. Kitaip tariant, Lietuvos Sąjūdis paskatino viešojo saugumo krypties mokslininkus susiburti į bendruomenę ir rengtis savos valstybės atkūrimui.

Ketinimas įsteigti Lietuvos policijos akademiją iš karto pavirto labai rimtu politiniu iššūkiu, nes, anot A. Pumpučio, tam „vietinės proimperinės jėgos Lietuvoje stengėsi sutrukdyti“¹⁵. Bet istorinio proceso nebuvo įmanoma sustabdyti ir 1990 m. balandžio 28 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybė priėmė nutarimą Nr. 145 „Dėl Vilniaus milicijos (policijos) akademijos steigimo“. Po ilgų diskusijų, konsultacijų su specialistais ir įvairių svarstymų

14 Alvydas Pumputis, „Lietuvos policijos akademijos įsteigimas ir raida 1990–1995 metais“, *Kriminalinė justicija* 4, V (1995): 4.

15 *Ibid.*, 7–8.

buvo parengtas Akademijos laikinasis statutas, kurį Aukščiausioji Taryba skubos tvarka balsų dauguma priėmė 1990 m. liepos 13 d. Tuo metu pavyko rasti seno ir naujo specialistų rengimo požiūrių kompromisą: viena vertus, laikinasis statutas įtvirtino Akademijos žinybinį pavaldumą Vidaus reikalų ministerijai, bet, kita vertus, buvo įtvirtintas ir naujas požiūris – pakopinė studijų sistema. Šis dokumentas padarė perversmą ne tik vidaus reikalų įstaigų darbuotojų rengimo sistemoje, bet ir tapo reikšmingas kvalifikuotų specialistų rengimo praktikai šalies mastu¹⁶.

Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministras 1990 liepos 20 d. paskyrė Lietuvos policijos akademijos vadovą ir Akademia pradėjo formuotis bei veikti. Lietuvos visuomenės susidomėjimas Lietuvos policijos akademija (LPA) buvo labai didelis, nes ji atstovavo naujam požiūriui į policijos ir visuomenės santykį: policija turi tarnauti asmens ir visuomenės saugumui. Į pirmo kurso dienių skyrių priimta 512 jaunuolių, į neakivaizdinį – 95. Suburta labai stipri akademijos mokslinė bendruomenė, kurią sudarė 62 dėstytojai: 1 profesorius, 15 docentų, 3 mokslo daktarai (pagal šiuolaikinę sistemą – habilituoti mokslo daktarai), 21 mokslų kandidatas (dabar – daktaras)¹⁷. Taigi net 64,5 procentų Akademijos mokslinės bendruomenės narių buvo mokslininkai, kurių mokslo pasiekimai ir patirtis laidavo naujos policijos kartos specialistų, kurie tarnautų demokratinės visuomenės žmogaus teisių apsaugai, rengimo sistemos sukūrimą. Docentui dr. Algimantui Urmonui buvo patikėta sukurti LPA Administracinės teisės ir vidaus reikalų įstaigų administracinės veiklos katedrą ir jai vadovauti. Iki 1993 metų jis sėkmingai vadovauja šiai katedrai.

Tačiau gajus buvo ir senasis požiūris: policijos specialistų rengimo sistemos modelis turi atitikti 1990 metais valstybės vadovų kurtą vidaus reikalų sistemos (toliau – ir VRS) viziją, kurioje sistemos valdymas buvo patikėtas Vidaus reikalų ministerijai (toliau – ir VRM), o policijos veikla buvo integruota ir identifikuojama su VRM veikla. Taip buvo siekiama sukurti vertikaliją policijos specialistų rengimo sistemą, kurioje viena žinybinė mokyimo įstaiga koordinuotų visų pakopų policijos pareigūnų rengimą. Ši sistema santykinai atitiko vakarietišką policijos rengimo praktiką: buvo teigiama, kad policijos mokymo įstaigoms turi vadovauti viena institucija – Vidaus

16 Alvydas Pumputis, „Lietuvos policijos akademijos įsteigimas ir raida 1990–1995 metais“, *Kriminalinė justicija* 4, V (1995): 6.

17 *Ibid.*, 9.

reikalų ministerija ar policijos vadovybė. Buvo manoma, kad tai efektyvu valdymo ir administravimo požiūriu, taip pat tai – galimybė organizuoti mokymus pagal suderintas įvairių pakopų programas ir darbo metodus¹⁸.

Labai gajų senąjį požiūrį neišvengiamai reikėjo pakeisti ir tai padaryti buvo galima vieninteliu keliu – į VRM vadovybę integruoti tuos viešojo saugumo krypties mokslininkus, kurių darbai ir patirtis galėjo laiduoti pačios ministerijos pertvarkymą taip, kad ji tarnautų teisinės valstybės ir demokratinės visuomenės žmogaus teisių apsaugos kūrimui. Dauguma jų buvo susibūrusi Lietuvos policijos akademijoje – kūrė ir vadovavo jos padaliniams. Algimantas Urmonas buvo vienas iš tų žymiųjų profesionalų, kurie jau buvo sukaupe komandinio darbo ir naujų teisės aktų projektų kūrimo patirties bei buvo atsidavę nepriklausomos Lietuvos Respublikos kūrimui. Visos šios aplinkybės suponavo, kad A. Urmonas prisiėmė didžiulę atsakomybę imtis Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos pertvarkos ir jos kūrimo veiklos.

4. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų sistemos pertvarkos ir kūrimo iššūkiai

1993–2001 metais Algimantas Urmonas dirba Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos vadovybėje ir kuria valstybės vidaus reikalų sistemos valdymo ir vystymo strategiją, aktyviai dalyvauja jos įgyvendinimo kontrolės procese. Tą daryti įpareigojo ir jo pareigos: Algimantas Urmonas buvo VRM Štabo vystymosi skyriaus viršininkas, Valdymo departamento vystymosi skyriaus viršininkas, Strateginio vystymosi skyriaus viršininko pavaduotojas, Viešojo saugumo departamento Strategijos formavimo skyriaus viršininko pavaduotojas. Pagrindinė jo veikla ir atsakomybė buvo susijusi su vidaus reikalų sistemos strategijos, teisės aktų, nusikalstamumo kontrolės programų rengimu, ekspertine ir inspekcinė veikla. Šiuo laikotarpiu jis ir jo vadovaujamos darbo grupės parengė 39 įstatymų projektus, kitų teisės aktų ir nusikalstamumo kontrolės programų. Tarp jų buvo ne tik policijos ir policijos veiklos įstatymų projektai, bet ir naujų Lietuvos teisėsaugos institu-

18 Kęstutis Vitkauskas, „Policijos personalo rengimo sistemos raida Lietuvoje 1990–2000 m.“, *Viešoji politika ir administravimas* 10, 3 (2011): 375.

cijų įstatymų projektai, pvz., Lietuvos Respublikos valstybės sienos apsaugos tarnybos, Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamento, Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos, Lietuvos Respublikos finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybos. Daug pastangų teko paskirti administracinių teisės pažeidimų kodekso, baudžiamojo kodekso, baudžiamojo proceso kodekso pataisų ir naujų kodeksų projektų rengimui¹⁹.

Vienas didžiausių Lietuvos valstybingumo įtvirtinimo iššūkių buvo iš esmės pertvarkyti šią „jėgos ministeriją“, kad jos paskirtis, funkcijos ir struktūra atitiktų teisinės valstybės reikalavimus ir tarnautų žmogaus teisių apsaugai. Algimantas Urmonas labai aiškiai apibrėžė ir kritiškai išnagrinėjo LR vidaus reikalų ministerijos pertvarkymo problemas. Jis išskyrė tris esmines hierarchiniu ryšiu susietas ministerijos pertvarkos problemas:

1. požiūriai į vidaus reikalų ministerijos modelį;
2. požiūriai į LR vidaus reikalų ministerijos veiklos pagrindus;
3. požiūriai į LR vidaus reikalų ministerijos persitvarkymo nuostatų įgyvendinimo teisinį ir vadybinį režimą.

Viena vertus, jis suformulavo aiškias pirmosios problemos nagrinėjimo metodologinę poziciją: mūsų šalies „ministerijos“ modelis nėra pakankamai apibrėžtas mūsų valstybės strateginiuose dokumentuose – Lietuvos Respublikos vyriausybės įstatyme, teisinės sistemos reformos metmenyse. Metmenų nuoroda, kad valdymo institucijų – LR vidaus reikalų ir LR teisingumo ministerijų – funkcijos, pertvarkomos pagal teisinės valstybės modelį, yra nepakankamai materialios, nes tai nuoroda į teisės teorijos principus. Vyriausybės įstatyme suformuluota analogiška ir dar formalesnė nuostata, kad „ministerija vykdo įstatymų ir kitų teisės aktų jai pavestose srityse valstybės valdymo funkcijas ir įgyvendina šioje srityje valstybės politiką“. Kita vertus, buvo neaiškios ir kitos teisinės valstybės modelio sudėtinės dalys. Tai apsunkino konkretaus VRM modelio sukūrimą.

A. Urmono teigimu, „kurdami konkretų vidaus reikalų ministerijos modelį, pirmiausiai orientavomės į teisės ir vadybos šaltinius. Darydami prielaidą, kad ministerijos esmę sudaro jos veikla (tikslai, uždaviniai, funkcijos, priemonės, rezultatai) ministerijos modelyje santykinai išskyrėme du glaudžiai tarpusavyje susijusius blokus – veiklos pagrindų ir veiklos strate-

19 2006 sausio 20 d. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos informacinis raštas Nr. 1 D-533-(12) „Dėl doc. dr. Algimanto Urmono rengtų teisės aktų projektų“, adresuotas MRU Teisės fakulteto dekanui, MRU Teisės fakulteto archyvas.

gijos blokus. Tokiu modeliu remiamės ne tik pertvarkant ministeriją, bet juo rėmėmės pirmą kartą ministerijos istorijoje rengdami ilgalaikį strateginės veiklos planą 10 metų laikotarpiui (1999–2010 m.)²⁰.

Apibrėždamas antrąją problemą Algimantas Urmonas išskyrė vidaus reikalų ministerijos pagrindų – ministerijos doktrinos, veiklos teisinio reguliavimo ir veiklos vadybos – suderinamumo iššūkius pertvarkant ministeriją. Jo požiūriu, išskirtų pagrindų suderinamumas nėra tinkamai sprendžiamas. Nesant „ministerijos“ doktrinos, sudėtinga yra pagrįsti jos modelį, kuriam „gyvybę“ teikia kryptingas konkrečios ministerijos veiklos teisinio reguliavimo ir vadybos dermės siekimas, išreiškiamas per dermės auginimo strateginę viziją ir jos įgyvendinimo praktikos plėtrą. Todėl Algimantas Urmonas konstatuoja, kad „stabilios apskritai „ministerijų“ doktrinos paieška yra nevaisinga, tuo tarpu vidaus reikalų ministerijos doktrina yra subjektyvių ieškojimų kryžkelėje. Stebimas tam tikras atotrūkis nuo oficialiosios Metmenų doktrinos“²¹.

Mokslininkas nuolatos pabrėžia būtinybę labai aiškiai ir išsamiai apibrėžti valstybės valdymo institucijų vieningos pertvarkos metodologiją: „Svarbiu doktrinos dalyku yra vidaus reikalų ministerijos kūrimas pagal teisinės valstybės modelį. Šiuo atveju būtina atsižvelgti į nacionalinės teisinės sistemos bruožus, kad ji yra konkreti istorinė teisės, teisinės praktikos ir dominuojančių teisinių idėjų valstybėje visuma, atspindinti jos socialines-ekonominės, politines, kultūros ypatybes. <...> Teisinė valstybė nėra kokia tai politinio momento ideologinė aktualija. Ji yra objektyvių civilizacijos ir demokratizacijos procesų padiktuota būtinybė, kuriai savaip paklūsta kiekviena Europos valstybė“²². Remdamasis šiuo pagrindu Algimantas Urmonas teigia, kad vidaus reikalų ministerija gali turėti plečiamąjį (tikslų ir funkcijų) modelį, tačiau jo kūrimas turi vykti atsižvelgiant į teisinės sistemos realijas ir jokiū būdu nerevoliuciniais metodais.

Trečios problemos – LR vidaus reikalų ministerijos persitvarkymo nuostatų įgyvendinimo teisinio ir vadybinio režimo sprendimus ir jų įgyvendinimo galimybes suponuoja pirmų dviejų problemų sprendimai. Algimantas Urmonas labai tvirtai laikosi jo paties įsisąmonintos valstybės valdymo ins-

20 Algimantas Urmonas, „Vidaus reikalų ministerijos pertvarkymo pagrindinės problemos“ (pranešimo konferencijoje rankraštis, Vilnius, 1995), 1.

21 *Ibid.*, 2.

22 *Ibid.*, 4.

titucijų pertvarkos metodologinės pozicijos, kuri grindžiama atitinkamais hierarchinio ryšio žingsniais – nuo aiškiai apibrėžtų pertvarkos tikslų link siekiamų strateginių rezultatų, kurie atsiranda teisiųjų priemonių, metodų ir veiksmų tvarios sistemos kūrimo pagrindu. Todėl jam tenka nuolatos pabrėžti, kad „besikeičiantys požiūriai į vidaus reikalų ministerijos modelį išbalansuoja jos persitvarkymo teisinį ir vadybinį režimą. Keliant naujus ministerijos tikslus, keičiasi jos strateginė vizija, uždaviniai, „perkainuojamos“ funkcijos, iškyla būtinybė pertvarkyti vidaus reikalų sistemos ir ministerijos sąrangą, infrastruktūrą. Priimant teisinės sistemos reformos metmenis buvo aišku, kad šis programinis dokumentas bus detalizuotas atskiroje programoje. Nepatogu priminti, bet šio dokumento iki šiol nėra. Retoriškai norėčiau paklausti, ar galima nesivadovaujant vadyba, nepasirinkus tinkamo vadybinio režimo siekti pertvarkos?“²³

Algimanto Urmono akiratis aprėpia ne tik LR vidaus reikalų ministerijos, bet ir visos vidaus reikalų sistemos kūrimo iššūkius ir klaidas. Vidaus reikalų ministerijos 80-mečiui skirtos mokslinės teorinės konferencijos pranešime jis atvirai ir kritiškai analizuoja vidaus reikalų sistemos kūrimo rezultatus: „Šiuo metu teisėsaugos kompleksas, ypač VRS vėl atsidūrė tarsi kryžkelėje. Teisėsaugos problemų infrastruktūra [iš]gyvena savo tikslų, uždavinių, funkcijų, įgaliojimų perkainojimo laikotarpį. Tikslinamos ankstesnės teisiųjų institucijų santykių ir viso teisėsaugos bloko ribos: siūlomos ir lengva ranka kuriamos naujos struktūros, keičiamos, likviduojamos kai kurios teisiųjų žinybų funkcijos arba siūloma jas visiškai reorganizuoti. Tokia padėtis susijusi su VRS disfunkcijų reiškiniais, kelia prieštarīgus uždavinius kontroliuojant nusikalstamumą. Pastebėta, kad ekonominius, teisinius ir kitokius socialinius santykius reguliuojantys įstatymai [yra] fetišizuojami, teisės normų aktai, esant nepakankamai konceptualiai teisei politikai, nesukuria privalomos nusikalstamumo prevencijos sistemos. Galimybė įvairiai interpretuoti įstatymus, teisės norminius aktus, netiksliai juos taikyti gali lemti teisės pažeidimus, būti teisės pažeidimų darymo sąlyga. Neatsitiktinai tokie įstatymai skatina lobistinę, monopolinę veiklą, valdininkų piktnaudžiavimą tarnybine padėtimi, biurokratizma, teisiųjų institucijų disfunkciją“²⁴.

23 Algimantas Urmonas, „Vidaus reikalų ministerijos pertvarkymo pagrindinės problemos“ (pranešimo konferencijoje rankraštis, Vilnius, 1995), 6.

24 Algimantas Urmonas, „Vidaus reikalų sistema suvereniėje valstybėje (Lietuvos Respublikos patirtis)“ (pranešimas konferencijoje Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerijos

Retrospektyvinis žvilgsnis į VRS pertvarkos disfunkcijas patvirtina A. Urmono pateiktos to meto situacijos analizės išvadas. Jos buvo svarbios siekiant tuo metu įsisąmoninti perėjimo iš totalitarinio sovietinio teisinio režimo link demokratino teisinio režimo mentalinį radikalumą. Ar galėjo šis perėjimas būti mažiau radikalus? Negalėjo, nes Lietuvos kaip demokratinės valstybės atkūrimas po ilgai trukusios sovietinės okupacijos buvo visiškai naujos socialinės tikrovės kūrimas ir kūrimasis, kurios patirties visuomenė neturėjo. Vyko aštri priešingų mąstymo modelių kova, nes nauja socialinė tikrovė galėjo būti kuriama tik išlaisvintos subjektinės teisės pagrindu, nes kovo 11 d. Aktu dėl Lietuvos nepriklausomos valstybės atstatymo ir Laikinoju Pagrindiniu įstatymu buvo deklaruotas Tautos siekis kurti šiuolaikinės demokratijos valstybę ir pilietinę visuomenę.

Išlaisvinta subjektinė teisė gali skleisti radikaliai skirtingomis formomis – ir kaip gaivališka galia, ir kaip kultūros formomis reiškiamą jėgą. Tik antruoju atveju ji būna grindžiama visuotine pagarba žmogaus teisėms ir laisvėms. Demokratinį politinį režimą įtvirtinanti Lietuvos valstybė ir jos žmonės kūrė naujus subjektive laisve grindžiamus teisinio elgesio modelius, bet jų įgyvendinimas visuomenėje neatitiko susiklosčiusios ir greitai kintančios politinės ir socialinės tikrovės. Juo labiau, kad įsigalėjo politinis neribotos subjektinės laisvės propagavimas, grindžiamas suabsoliutintu tikėjimu savo valios galia. Kadangi sovietizuota Lietuvos visuomenė neturėjo nei žmogaus teisių apsauga grindžiamos teisės sampratos, nei teisinės valstybės supratimo, nei demokratinio gyvenimo kūrimo patirties, tai sovietinės kultūros ir socialinio elgesio normų griovimo procese labai greitai imta absoliutinti individualią laisvę be atsakomybės.

Šis procesas neišvengiamai turėjo įtakos Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos teisėkūros politikos pradmenims, kurie buvo grindžiami visuotinio siekio išsilaisvinti iš sovietinės teisės ir etatistinės teisės samplaika: šios politikos pradžioje „teisė suvokiama kaip veikseną, kuria žmogaus elgesys pajungiamas normų valdžiai“²⁵ ir jos pagrindu pastebimai įsivyravo visuotinai leidžiamojo teisinio reguliavimo režimo kūrimo tendencija. „Viskas leidžiama, kas neuždrausta“ – demokratijos kūrimo sąlygomis išsiplėtojo

istorinė raida 1918–1998 m., Mokslinės teorinės konferencijos, skirtos VRM 80-mečiui, medžiaga, Trakai, 1998 m. lapkričio 12 d.), 70–71.

25 Harold J. Berman, *Teisė ir revoliucija. Vakarų teisės tradicijos formavimasis* (Vilnius: Pradai, 1999), 19.

dispozityvaus teisinio reguliavimo principas. Toks teisėkūrinis požiūris po-sovietinėje visuomenėje, kuri buvo morališkai nusilpusi, labai greitai sukūrė „teisines galimybes“ (pvz., įstatymų spragos) legalizuoti neteisinės prigimties veikseną, vėliau įsikerojusią privatizacijos procese. Neteisinės prigimties veikseną – tai prieš žmogaus teisių ir laisvių, teisingumo ir kitų teisinių vertybių apsaugą nukreiptas legalus veikimas²⁶.

Taigi atkurtos valstybės pastangos išlaisvinti visuomenės teisinę sąmonę visiškai neatitiko socialinės elgsenos pokyčių, vykstančių institucinės deviacijos²⁷ ir socialinės sistemos deviacijos²⁸ sąlygomis. Todėl atskirose visuomenės grupėse, ypač tose, kurios buvo susijusios su politika ir verslu, įsiviešpatavo teisinis nihilizmas ir korupcija, neteisinės prigimties veiksenos legalizavimas (pirmieji politikos ir verslo suaugimo požymiai) ir išaugo nusikalstamumas²⁹. Visa tai lėmė žymios socialinės dezorganizacijos susiformavimą: „<...> smukęs visuomenės pasitikėjimas savo normomis nebeverčia laikytis normų“³⁰

Valstybės aparato galimybės tinkamai reaguoti į visuomenės socialinės dezorganizacijos augimą buvo ribotos ir paprasčiausia buvo vėl eiti „senu keliu“ – plėsti valstybės aparato galias. Neatsitiktinai tuo laiku E. Kūris pabrėžė, kad „šiandien teisės doktrina Lietuvoje iš esmės nesiskiria nuo tos, kurią prieš penketą dešimtmečių mums primetė Sovietų Sąjunga. <...> Šią doktriną trumpai galima apibūdinti kaip etatizmo (valstybės primato prieš teisę pripažinimo) ir pozityvizmo (nepripažinimo jokios kitos teisės, išskyrus valstybės sukurtosios) samplaika. Valstybė čia suvokiama kaip priemonė visuomenei valdyti. Teisė suvokiama kaip valstybės nustatytos ar sankcionuotos elgsenos taisyklės“³¹. Todėl pagrįstai galima teigti, kad nepriklausomos

26 Vytautas Šlapkauskas, „Socialinės deviacijos intensyvėjimas“, *Jurisprudencija* 19, 11 (2001): 45.

27 Vytautas Šlapkauskas, „Institucinė deviacija: situacijos apibrėžtis ir interpretacijos problema“, *Lietuvos Mokslas* T. V, kn. 15 (1997): 97–105.

28 Vytautas Šlapkauskas, „Socialinės sistemos deviacijos apibrėžties problema: dalies visuomenės narių atstūmimas“, *Technologija* 4, 17 (1998): 16–20.

29 Antanas Dapšys, „Nusikalstamumas: jo kontrolės ir prevencijos perspektyvos Lietuvoje“, iš *Lietuvos socialinės panoramos kontūrai: straipsnių rinkinys* (Vilnius: Lietuvos filosofijos ir sociologijos institutas, 1998), 218–220.

30 Ralf Dahrendorf, *Modernusis socialinis konfliktas. Esė apie laisvės politiką* (Vilnius: Pradai, 1996), 245.

31 Egidijus Kūris, „Teisinė valstybė, teisinių sistemų įvairovė ir Vakarų teisės tradicija“, iš *Vakarų teisės tradicijos*, Mary Ann Glendon, Michael W. Gordon, Christopher Osakwe

Lietuvos valstybės atkūrimo etape nebuvo nei teisinės valstybės, nei žmogaus teisių apsaugos.

Minėtoje konferencijoje A. Urmonas konstatuoja, kad „teisinės ir vidaus reikalų sistemos plėtros ekstensyvosios kryptys turi objektyvias ribas, kurios šiuo metu beveik išnaudotos. Rinkos santykių plėtra sąlygoja naujų reiškiniu atsiradimą nusikalstamumo struktūroje ir dinamikoje, laiko vidaus reikalų ir kitas teisėsaugos institucijas nuolatinio socialinio ir ekonominio streso būsenoje. Naujomis socialinėmis ekonominėmis sąlygomis realizuojama VRS koncepcija ganėtinai iri, ji mažina savo tiesiogines galimybes gauti informaciją apie nusikalstamo pasaulio padėtį ir greitai bei adekvačiai reaguoti“³². Jis pagarsina VRM specialistų nuomonę, kad „Lietuvoje požiūris į teisinės reformas dažnai [yra] pernelyg konjunktyvinis, todėl įvairių teisinių dokumentų rengimas pagal koncepcijas (metmenis), programas, taip pat įstatymų kūrimas turi daug trūkumų, kurių būtina išvengti darant VRS pertvarką. Pagrindinis trūkumas [yra] tas, kad vien politikams, o ne ekspertams, mokslininkams rengiant metmenis, programas ir įstatymus dažnai nesurenkama ir neanalizuojama įvairiapusiška ir objektyvi informacija. Tokios sąlygos lemia tai, jog teisinių dokumentų rengimas ir priėmimas, o ne jų vykdymas tampa teisinės politikos tikslu“³³.

Kitaip tariant, A. Urmonas atskleidžia ydingą teisinio pozityvizmo politikos prielaidą – klaidingą įsitikinimą, kad formalioji teisės akto galia laiduoja jo įgyvendinimą. Todėl teisėkūros subjektai dažniausiai ignoruoja jų rengiamo teisės akto įgyvendinimo galimybes. Anot A. Vaišvilos, teisinis pozityvizmas domisi ne elgesio taisyklės turiniu, o pačia elgesio taisykle. Todėl viską, ką teisėkūros subjektas sukuria kaip visuotinai privalomo elgesio taisyklę ir kurios vykdymą garantuoja valstybės prievartos panaudojimo galimybė, yra ir teisinga, ir teisėta³⁴. Nors toks požiūris yra gajus iki šiol, bet jis visiškai neatitinka liberalios demokratijos vertybėmis grindžiamos administracinės teisės politikos.

(Vilnius: Pradai, 1993), XVII.

32 Algimantas Urmonas, „Vidaus reikalų sistema suverenioje valstybėje (Lietuvos Respublikos patirtis)“, (pranešimas konferencijoje Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerijos istorinė raida 1918–1998 m., Mokslinės teorinės konferencijos, skirtos VRM 80-mečiui, medžiaga, Trakai, 1998 m. lapkričio 12 d.), 71.

33 *Ibid.*, 71–72.

34 Alfonsas Vaišvila, *Teisės teorija. Antrasis, pataisytas ir papildytas leidimas* (Vilnius: Justitia, 2004), 76–77.

Todėl neatsitiktinai A. Urmono kolegė prof. dr. Eglė Bilevičiūtė konstatuoja, kad „esminių pokyčių viešojo administravimo sistemoje reikėjo laukti bene devynerius metus, t. y. tol, kol 1999 m. birželio 18 d. Lietuvos Respublikos Seimas priėmė Viešojo administravimo įstatymą, kuris įtvirtino nuostatas, kad viešojo administravimo įstaigos savo darbe vadovausis demokratinio valstybės valdymo, objektyvumo ir nepiktnaudžiavimo valdžia principais. Toks ilgas delsimas atlikti esminę viešojo administravimo srities reformą paaiškinamas tuo, kad Lietuvoje nebuvo bendros koncepcijos dėl to, koks viešasis administravimas turėtų būti, kokiais administravimo principais – kontinentinės Europos ar anglosaksiškais – reikia remtis įgyvendinant reformą“³⁵.

Algimantas Urmonas neapsiriboja vien kritine VRS kūrimo iššūkių analize, bet ir pateikia konstruktyvių pasiūlymų dėl jos tolimesnės plėtros. Jo požiūriu „strateginiai 10–15 metų laikotarpio vidaus reikalų sistemos reformos tikslai <...> būtų tokie“³⁶:

1. Lietuvos teisinės sistemos ir nacionalinio saugumo požiūriu reikia suformuluoti vidaus reikalų sistemos (policijos ir vidaus tarnybos) sampratą, šios sistemos paskirtį valstybės valdžios vykdymo struktūroje ir jos tarnavimo žmonėms pagrindines konstitucines formas ir būdus.

2. Policijos ir vidaus tarnybų struktūrų santykius „reikėtų įvertinti nusikalstamumo kontrolės <...>, asmens saugumo ir nacionalinio saugumo užtikrinimo požiūriu. Daugeliu atvejų vidaus tarnybos struktūros vykdo neteisinę veiklą, užtikrinančią policijos tiesioginę veiklą <...>. Kitais atvejais formuoja teisėsaugos politiką, teikia politiniams sprendimams priimti reikalingus dokumentus. Trečiuoju atveju tiek policija, tiek vidaus tarnybų struktūros yra mobilizacinis rezervas, mokantis veikti (tai galima ir tobulinti) ekstremalių situacijų, nepaprastosios padėties ar karo atveju“.

3. „Būtina reformuoti vidaus reikalų sistemos valdymą. Restruktūrizuoti Vidaus reikalų ministeriją, pakeisti jos statusą etapais pertvarkant centrinę

35 Eglė Bilevičiūtė, „Lietuvos administracinės teisės mokslo raida“, iš *Konstitucionalizmas ir teisės politika Europos Sąjungoje: mokslo studija*, atsak. red. Vytautas Šlapkauskas (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013), 713–714.

36 Algimantas Urmonas, „Vidaus reikalų sistema suverenioje valstybėje (Lietuvos Respublikos patirtis)“, (pranešimas konferencijoje Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerijos istorinė raida 1918–1998 m., Mokslinės teorinės konferencijos, skirtos VRM 80-mečiui, medžiaga, Trakai, 1998 m. lapkričio 12 d.), 75.

aparata <...> į strateginio vadovavimo instituciją, [kurios]:

- pagrindiniai tikslai ir uždaviniai būtų: teisėsaugos, nusikalstamumo kontrolės, kadru politikos, policijos valdymo strategijos bei efektyvios policijos veiklos modeliavimas, strateginio valdymo sprendimų priėmimas, vykdymo organizavimas, kontrolė, metodinė veikla;

- papildomi VRM tikslai ir uždaviniai būtų informacijos apie policijos veiklą, nusikalstamumą rinkimas, vertinimas, lyginimas, duomenų kaupimas ir analizavimas;

- vidaus valdymo užtikrinimas: materialinis-techninis aprūpinimas, informacinės paslaugos, personalo socialinio aprūpinimo problemų tyrimas ir priežiūra, policijos personalo politikos programavimas ir priežiūra;

- pagrindinės funkcijos būtų vadybinės, orientuotis į policijos ir vidaus tarnybų įstaigų valdymo efektyvumą, teisėsaugos mechanizmų tyrimą ir valdymo gerinimą, teisėsaugos politikos formavimą“.

4. Svarbūs yra ir kiti VRS pertvarkos tikslai:

- „gryninti, keisti, suderinti vidaus tarnybų, policijos funkcijas ir pagal jas – teisinį statusą, orientuojantis į JTO standartus nusikalstamumo kontrolės klausimais, Europos bendrijos normas, Lietuvos nacionalinio saugumo strateginius poreikius;

- numatyti policijos, vidaus tarnybų veiklos evoliucijos iš ekstensyvaus į intensyvaus vystymosi kelią būdus, parengti veiklos efektyvumo kontrolės metodus (ypač pagal veiklos kokybines charakteristikas);

- gerinti policijos komisariatų teisinį statusą, teisinę, politinę policijos įstaigų vadovų ir ypač policijos pareigūnų atsakomybę už įstatymų įgyvendinimą kontroliuojant nusikalstamumą, valdžios įstaigoms (policijos) laikantis tarnavimo žmonėms konstitucinio principo;

- teisėsaugos valdymo procese suderinti vidaus reikalų sistemos pagrindinių, specialių ir pagalbinių funkcijų įgyvendinimą, atsižvelgiant į nusikalstamumo kontrolės strateginius prioritetus;

- pagal konkrečias policijos funkcijas ir kintančius nusikalstamumo kontrolės poreikius suderinti policijos universalių ir specializuotų struktūrų veiklą;

- tobulinti policijos ir visuomenės ryšius, suformuoti ir įgyvendinti atviros vidaus reikalų sistemos veiklos nuostatas;

- nustatyti ir pritaikyti policijos institucijų, policijos pareigūnų veiklos imuniteto principus ir jais pagrįsti teisinio reguliavimo poreikius: policijos

ir valdžios santykius; socialinę pareigūnų ir jų šeimų apsaugą; atlyginimą, teikiančią pareigūnams reikalingą ekonominį saugumą ir darbingumą bei leidžiantį išvengti korupcijos; tinkamą profesinį pasirengimą;

- atsižvelgiant į socialinę-ekonominę visuomenės raidą, kurti naujus policijos veiklos modelius (pvz., ekonominę policiją, atitinkančią ekonominių santykių kaitą ir kt.);

- nuolatos derinti vidaus reikalų sistemos reformą su teisinės sistemos reforma, su šalies ekonomine plėtra, socialine politika, politine sistema;

- kuriant naujo tipo vidaus reikalų sistemą. Būtina užtikrinti žmogaus teises ir laisves, įgyvendinti įstatymų viršenybę³⁷.

Apibendrinant Algimanto Urmono įvairiapusišką indėlį pertvarkant, kuriant ir vystant Lietuvos Respublikos vidaus reikalų sistemą galima teigti:

1. Vidaus reikalų ministerijos ir jos valdymo sistemos (VRS) pertvarkymas buvo ilgalaikis, hierarchizuotas, daugiasluoksnis, stiprių emocinių įtampų procesas. Šį procesą „lydėjo“ labai ryškus „senojo mąstymo“ ir „naujojo mąstymo“, grindžiamo plačios aprėpties liberalios demokratijos kūrimo metodologijos nuostatomis, giluminis konfliktas. Šios ministerijos pertvarkos iššūkiai yra sumažinta mūsų valstybės kūrimo iššūkių kopija. Todėl jų nagrinėjimas teikia daug galimybių nuodugniau pažinti atkurtos Lietuvos valstybės raidos iššūkius.

2. Vidaus reikalų sistemos pertvarka ir vystymas buvo grindžiamas rengiant naujos kartos administracinės teisės aktus, kurie privalėjo atitikti teisinės valstybės principus, žmogaus teises ir laisves, jų apsaugos reikalavimus ir demokratinės visuomenės teisingumo lūkesčius.

3. Šiuo sudėtingu mūsų valstybės raidos laikotarpiu Algimantas Urmonas labai aktyviai dirbo mūsų valstybės strateginio kūrimo šerdyje ir atliko itin reikšmingą vidaus reikalų sistemos vystymo strateginės politikos formuotojo vaidmenį. Tokį vaidmenį pajėgi atlikti tik labai plačios socialinės erudicijos ir socialinio gyvenimo patirties įgijusi asmenybė. Todėl pagrįstai galime Algimantą Urmoną vadinti socialinio gyvenimo analitiku ir Lietuvos Respublikos administracinės teisės kūrėju.

37 Algimantas Urmonas, „Vidaus reikalų sistema suverenioje valstybėje (Lietuvos Respublikos patirtis)“, (pranešimas konferencijoje Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerijos istorinė raida 1918–1998 m., Mokslinės teorinės konferencijos, skirtos VRM 80-mečiui, medžiaga, Trakai, 1998 m. lapkričio 12 d.), 75–77.

5. Administracinės teisės mokslas: šiuolaikinių metodologinių pagrindų kūrimas ir plėtojimas

Žmogaus, visuomenės ir valstybės gyvenimo viešojo valdymo teise mokslo arba administracinės teisės mokslo kūrimas ir plėtojimas grindžiamas konstitucine forma įteisintomis bendromis visuomenės vertybėmis ir socialinio konteksto tyrimų duomenimis bei jų interpretacija. Tai būtinas, bet nepakankamas bet kurios socialinės tikrovės srities pažinimo metodologijos kūrimo pamatas. Be šio pamato, svarbų vaidmenį atlieka atitinkamo mokslo paskirtis ir jos įgyvendinimo kryptys, vadinamos funkcijomis.

Administracinės teisės mokslo, kaip ir kitų socialinių mokslų, svarbiausios funkcijos yra teorinė, metodologinė, praktinė ir prognostinė:

- teorinės funkcijos tikslas, anot Eglės Bilevičiūtės, – „sukurti pagrindines valstybės viešojo valdymo (administravimo) teisinės paradigmas, paaiškinančias viešojo valdymo esmę, jo plėtotės poreikius, dermę su socialiniais pokyčiais įvairiais valstybės raidos etapais. Atgyvenusios administracinės teisės paradigmos negali daryti teigiamo poveikio viešojo administravimo procesams, nes įtvirtina ekonominę, socialinę, struktūrinę, politinę, dvasinę ir ideologinę atskirtį nuo realaus visuomeninio gyvenimo, nesiderina su teisinės valstybės uždaviniais“³⁸;

- metodologinės funkcijos tikslas – „išskirti veiksmingus viešojo administravimo socialinės aplinkos pažinimo būdus, kurie padeda tyrėjui suvokti ir paaiškinti socialinės ir teisinės realybės dermę. Šių metodų patikimumas priklauso nuo to, kiek jie pagrindžiami, viena vertus, bendraisiais filosofiniais principais, dėsniais ir kategorijomis, naudojamomis socialinių teorijų srityse, kita vertus, konkrečiais tyrimo būdais ir procedūromis, sukurtomis tam tikrų mokslų tiriant įvairias socialinių reiškinių teisinės arba kitas faktines aplinkybes“³⁹;

- praktinės funkcijos tikslas – stiprinti taikomąsias administracinės teisės savybes: 1) atskleisti ketinimus reaguoti į žmogaus, visuomenės ir valstybės vertybiškai suderintų poreikių esmę ir pokyčius bei 2) į valstybės

38 Eglė Bilevičiūtė, „Lietuvos administracinės teisės mokslo raida“, iš *Konstitucionalizmas ir teisės politika Europos Sąjungoje: mokslo studija*, atsak. red. Vytautas Šlapkauskas (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013), 683.

39 *Ibid.*

valdžios institucijų tarnystę žmogui įgyvendinant viešojo administravimo santykius. Abiem atvejais būtina rengti pasiūlymus, tobulinančius valdymo reguliavimą, sudaryti sąlygas mokyti teisės dalykų, propaguoti teises žinias, formuoti teisinę gyventojų sąmonę⁴⁰;

- prognozavimo funkcijos tikslas – „numanyti artimašias ir ilgalaikes administracinės teisės perspektyvas kintančioje socialinėje aplinkoje. Prognostinę funkciją galima panaudoti kaip socialinę technologiją, iš anksto nustatant viešojo administravimo strategiją, modeliuojant geriausius teisinius sprendimus“⁴¹.

Algimantas Urmonas savo moksliniais darbais kuria ir plėtoja visas išvardytas administracinės teisės mokslo funkcijas. Tačiau didžiausias jo indėlis yra pagarbos žmogaus teisėms ir laisvėms dvasia: svarbiausių administracinės teisės mokslo funkcijų – teorinės ir metodologinės – kūrimas ir plėtojimas Nepriklausomybę atkūrusioje Lietuvos Respublikoje. Šios funkcijos yra itin susipynusios ir tik sąlygiškai jas galima atskirti, nes paradigmos ir koncepcijos yra ne tik naujų teorijų, bet ir metodologijų kūrimo mokslinės gairės. Naujos teorijos taip pat dažnai atlieka metodologinę funkciją pagrindžiant konkrečių tyrimų metodus ir metodikas.

Dauguma A. Urmono mokslinių publikacijų yra svarbios Lietuvos administracinės teisės mokslo kūrimui bei raidai teoriniu ir metodologiniu požiūriu. Tačiau dvi jo mokslinės publikacijos atlieka išskirtinai paradigminių vaidmenį – atskleidžia ir nubrėžia liberalios demokratijos socialinę prigimtą atitinkančio administracinės teisės mokslo vertybinius tolimesnės raidos orientyrus. Todėl verta išsamiau aptarti jų paradigminių vaidmenį, tapusį valstybingumą atkūrusios Lietuvos administracinės teisės mokslo klasika⁴².

Chronologiškai pirmoji buvo publikacija „Administracinė teisė socialinių pokyčių erdvėje“, o jos fundamentalus „tęsinys“ – „Administracinės teisės socialinės sąveikos“ – paskelbta vėliau. Abiejų mokslinių publikacijų

40 Eglė Bilevičiūtė, „Lietuvos administracinės teisės mokslo raida“, iš *Konstitucionalizmas ir teisės politika Europos Sąjungoje: mokslo studija*, atsak. red. Vytautas Šlapkauskas (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013), 683.

41 *Ibid.*, 683–684.

42 Algimantas Urmonas, „Administracinė teisė socialinių pokyčių erdvėje“, *Jurisprudencija* 83, 5 (2006): 37–47; Algimantas Urmonas, „Administracinės teisės socialinės sąveikos“, iš *Regnum est: 1990 m. Kovo 11-osios nepriklausomybės Aktui – 20: Liber Amicorum Vytautui Landsbergiui: mokslo straipsnių rinkinys*, atsak. red. Gediminas Mesonis (Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2010), 483–510.

parengimas vyko permąstant valstybingumą atsikūrusios Lietuvos Respublikos viduje vykstančias socialines sąveikas, kurių dauguma klostėsi „seno“ (arba sovietinio) ir „naujo“ (arba demokratinio ir vėliau – liberaliai demokratinio) mąstymų konfliktuose, jų vertybines orientacijas ir raiškos formas. Socialinių priešpriešų išsivyravimas sąlygojo socialinės įtampos laukų Lietuvoje susiformavimą (R. Grigas), o daliai jų virtus teisiniais ginčais, anot E. Bilevičiūtės, nulėmė teisinės įtampos laukų atsiradimą⁴³.

Todėl verta prisiminti, kad A. Vaišvila, išnagrinėjęs teisinės valstybės kūrimo sąlygas, pabrėžė, kad „perorientuojant Lietuvos valstybinį gyvenimą demokratinų vertybių linkme, reikia <...> modernizuoti pačią tautos, ypač teisininkų, teisinę sąmonę kaip naujos valstybinės, teisinės realybės kūrėją. Ir tai reikia daryti pirmiausia, nes teisinė sąmonė – tai tas pradinis, žmogiškasis šaltinis, iš kurio tiesiogiai išauga „gerai sutvarkytos valstybės“ modelis, jo kokybė ir socialinė praktika.<...> Kokios kokybės bus ši sąmonė, tokios kokybės turėsime įstatymus, valstybės institucijas, jų kompetenciją, įstatymų vykdymo teisėtumą, ir galiausiai – žmogaus teisių apsaugos lygį“⁴⁴.

Ši įžvalga yra teisinga, bet jos nepakanka, nes, norint modernizuoti teisininkų teisinę sąmonę, reikia prieš tai sukurti naują socialinę tikrovę ir jos raidos perspektyvas atitinkančią teisės mokslų kūrimo paradigimą, kuri orientuotų tolimesnę teisininkų mokslinę kūrybą ir praktinę veiklą. Todėl, lyg būtų paragintas A. Vaišvilos – artimo bičiulio teisės studijų Vilniaus universitete ir vėliau kolegos Mykolo Romerio universitete, Algimantas Urmonas 2006 metais sukuria ir paskelbia naują Lietuvos administracinės teisės mokslo paradigimą: „Administracinė teisė socialinių pokyčių erdvėje“, o tų pačių metų gegužės 3 d. atlieka habilitacinę procedūrą, pateikęs darbų santrauką „Socialiniai pokyčiai ir žmogiškieji santykiai administracinės teisės erdvėje“⁴⁵. Jo sukurta Lietuvos administracinės teisės mokslo paradigma yra organiškai susijusi su teisinės valstybės ir liberalios demokratijos visuomenės socialine prigimtimi ir tolimesne raida. Paradigimą jis plėtojo ne tik vėlesniais savo mokslo darbais, bet ir įtvirtino praktikoje virš 30 metų Mykolo Romerio universitete ugdydamas Lietuvos Respublikos administracinės tei-

43 Eglė Bilevičiūtė, „Lietuvos administracinės teisės mokslo raida“, iš *Konstitucionalizmas ir teisės politika Europos Sąjungoje: mokslo studija*, atsak. red. Vytautas Šlapkauskas (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013), 685.

44 Alfonsas Vaišvila, *Teisinės valstybės koncepcija Lietuvoje* (Vilnius: Litimo, 2000), 19.

45 „Algimantas Urmonas“, Wikipedia, https://lt.wikipedia.org/wiki/Algimantas_Urmonas.

sės teisininkų ir mokslininkų kartas.

Naują Lietuvos administracinės teisės mokslo paradigmą A. Urmonas suformulavo nagrinėdamas tris esmines problemas:

1. „Pirmoji problema – [tai] socialinių pokyčių sampratos ir [pokyčių] sąsajų su administracine teise [apibrėžtis]. Socialiniai pokyčiai neišvengiamai veikia administracinę teisę. Kad suspėtų keistis kartu su visuomene, veiksmingai „atspindėtų“ socialinės tikrovės dinamiką administracinė teisė turi pasitelkti socialinių mokslų metodus bei įdiegti teisės viršenybę konkrečiame visuomenės raidos etape. Būtina anksti atpažinti socialinius pokyčius ir numatyti, kokias permainas jie sukels. Tuomet galėtume sukurti aiškesnę administracinės teisės normas, sureguliuosiančios vieną ar kitą visuomeninį santykį, viziją.

2. Antroji straipsnio tiriamoji problema skirta aptarti, ar Lietuvos socialiniai pokyčiai daro įtaką įstatymų ir kitų teisės aktų sistemų arba teisės sistemų valdymui. Lietuvoje dar nesukurta veiksminga kokybiškų įstatymų rengimo ir jų kontrolės sistema. Dėl to piliečiai nušalinami nuo įstatymų kūrybos, teisingumo vykdymo, jie pasyvūs. Akivaizdus administracinės priežiūros stiprinimas, agresyvus valstybės tarnų kišimasis į privatų verslą mokesčių surinkimo į biudžetą pretekstu. Tokia teisės socialinė aplinka stumia į neviltį daugelį žmonių. Jiems apmaudu, kad ką tik priimtas įstatymas tuoj pat pakeičiamas arba kitaip „lopomas“ – dažnai po keletą kartų per mėnesį. Galima teigti, kad tokia praktika taip pat silpnina bene svarbiausią kiekvieno įstatymo elementą – jo tiesioginę reguliuojamąją norminę jėgą. Administracinė teisė negali būti uždara, atlikdama savo misiją ji privalo naudotis kitų mokslų – teisės sociologijos, kitų socialinių mokslų pasiekimais. Administracinė teisė veikia daugelį žmogaus gyvenimo sričių, todėl jos kūrėjai – mokslininkai privalo rūpintis socialinių pokyčių diagnostavimu ir įvertinimu. Šiam tikslui galėtų pasitarnauti sociologiniai tyrimai, kurių išvados leistų valdyti ir numatyti priimamo įstatymo veiksmingumą.

3. Trečioji straipsnio nagrinėjamoji problema – atskleisti administracinės teisės kaitą lemiančius veiksniai. Administracinė teisė gebės atlikti savo funkcijas, jei laiku ir tinkamai reaguos į ją formuojančios aplinkos pokyčius. Pavyzdžiui, nauji įstatymai gali gerinti verslo reguliavimo aplinką arba sukurti žlugdančias verslą sąlygas vieniems ir proteguojančias sąlygas kitiems. Todėl administracinė teisė turi gebėti konstitucinių principų kontrolės pagrindu strategiškai reaguoti į aplinkos permainas. Ji privalo naujai įvertinti ir

prireikus keisti teisinio reguliavimo priemonės ir metodus pradėdama nuo administracinio teisinio reguliavimo sistemos analizės ir atnaujinimo⁴⁶.

Labai svarbu, kad A. Urmonui pavyko ne tik atskleisti administracinės teisės kaitą lemiančius veiksnius, bet ir jų hierarchinį poveikį. Jis pabrėžia, kad:

1. „Pirmiausiai reikia atkreipti dėmesį į kintančios socialinės teisinės vertybinės orientacijos įtaką visai teisei sistemai. Politiniai, socialiniai, socialiniai psichologiniai veiksniai <...> nulėmė greitą totalitarinės valstybės primestų socialinių teisiųjų vertybinių standartų „Valstybė, visuomenė, žmogus“ neigimą ir transformaciją į vakarietiškąją socialinę teisinę vertybinę orientaciją „Žmogus, visuomenė, valstybė“. Deja, įgyvendinant idėją, kad „žmogus – tikslas, o ne priemonė“, iškilo vertybių konkurencijos ir jų atrankos sunkumų administracinės teisės praktikai – daugiausiai administracinių gebėjimų srityje, o taip pat teorijai – formuluojant naujų įstatymų koncepcijas ir ypač ieškant tinkamo teisei valstybei administracinio teisinio reguliavimo mechanizmo įgyvendinimo varianto. <...> Vertybių konkurencijos ir jų atrankos veiksniai taip pat apsunkina tiesioginį Konstitucijos taikymą viešojo administravimo praktikai, ir Konstitucijos normų nuostatos, kaip išėtis, turi būti konkretizuojamos administracinės teisės normomis. Vertybinė orientacija į žmogų, įgavusi konstitucinių teisės principų reikšmę, turėjo įtakos naujų įstatymų administracinės teisės srityje leidybai (Lietuvos Respublikos viešojo administravimo, Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos ir kiti įstatymai)⁴⁷.

A. Urmonas nuolatos primena, kad „naujosios vertybinės orientacijos dominantės į žmogų dar nėra pakankamai įgyvendintos naujuose administraciniuose įstatymuose. Griaunant administracinės teisės subjektų – valstybės institucijų požiūrio į žmogų dinamiškus stereotipus, nėra tinkama jų strateginė parengtis. Iki šiol teisinės sistemos reformos metmenyse nesuformuluota tinkama naujosios socialinės teisinės orientacijos teisės doktrina, nukreipta į žmogų. Būtina atkreipti dėmesį į konkretaus asmens diskrecinę teisę įgyvendinti žmogaus subjektines teises ir laisves. Ši diskrecinė teisė pagal Konstitucijos 5 straipsnio trečios dalies nuostatą, kad valdžios įstaigos tarnauja žmonėms, turėtų suponuoti valdžios institucijų prievolės atsisakyti

46 Algimantas Urmonas, „Administracinė teisė socialinių pokyčių erdvėje“, *Jurisprudencija* 5, 83 (2006): 37.

47 *Ibid.*, 44.

tradicinių administracinių leidimų ir draudimų daugeliu atvejų, o esant reikalui naudoti kitus žmonių elgesio reguliatorius, atitinkančius teisinės valstybės ir laisvosios rinkos sąlygas⁴⁸.

2. „Kita veiksmų grupė susijusi su laisvosios rinkos politiniais, ekonominiais, socialiniais, vadybiniais, socialiniais ir psichologiniais poveikiais administracinei teisei. Transformacijos laikotarpiu būdinga ideologijų ir vertybių konkurencija. Daugelio pasirenkamų vertybių ir ideologijų egzistavimas sudaro prielaidas formuoti naujoms veiksmų strategijoms. Deja, teorinė administracinė teisė tokių strateginių darbų vengia. Norint užpildyti šią spragą, administracinės teisės praktikoje rengti įvairių reformų ir įstatymų projektai, tačiau buvo eita seniai žinomu klaidų ir bandymų keliu, daugiausiai dirbo kitų sričių specialistai. Transformacijos laikotarpiu laisvosios rinkos sąlygomis iki šiol nepakankamai atsižvelgta į teisinio reguliavimo mechanizmo galimybes didinti socialinių reguliatorių veiksmingumą. <...> Šiuolaikinės kokybiškos teisės aktų reguliavimo užtikrinimo sistemos nebuvimas mažina net pačių progresyviausių įstatymų veiksmingumą⁴⁹.

3. „Reguliavimo metodų atranka ir jų suderinto taikymo veiksniai. Galima paminėti ekonominius techninius, specialiuosius teisinius, vadybinius, socialinius psichologinius ir kitus metodus, kurių darnus taikymas yra įstatymų reguliavimo sistemos pagrindas. Reguliavimo teisinės priemonės, kurios atlieka „energetinę“ reguliavimo metodų įgyvendinimo funkciją, taip pat nustato ir šių metodų procesinį reglamentavimą ir procedūras. <...> Perėjus prie rinkos santykių ūkinėje ir kitose gyvenimo srityse, įtvirtinus įvairias nuosavybės formas pakito vykdomosios valdžios veiklos įgyvendinimo metodai. Anksčiau vyravo direktyviniai valdymo metodai, o dabar plačiai taikomi valdymo objektų registravimo, licencijavimo, sertifikavimo, akreditavimo, jurisdikcijos, kontrolės ir priežiūros, kreditavimo, pajamų (pelno) apmokestinimo ir kiti metodai. Todėl administracinei teisei privalu reaguoti į tokius pokyčius, atsisakant tradicinių valdymo metodų, būtina tirti ir analizuoti naujų metodų taikymą valdymo veikloje <...>.

Valdyme ribojant valdžios ir pavaldumo (vertikalius) santykius ir plečiant horizontalius santykius būtina koreguoti mokymo tiesas apie vykdomosios valdžios formas. Greta tradicinių teisinių valdymo formų svarbus

48 Algimantas Urmonas, „Administracinė teisė socialinių pokyčių erdvėje“, *Jurisprudencija* 5, 83 (2006): 44.

49 *Ibid.*, 44

ir administracinių sutarčių (sandorių) sudarymas. Ši forma nėra nauja, bet anksčiau jos panaudojimo sritis buvo gana siaura. Didėjant administracinių teisinių santykių subjektų teisiniam statusui, daugėja šios teisinės formos panaudojimo galimybių. Svarbu praktiškai kontroliuoti, kaip sutarties šalys laikosi taisyklių, priimtų įsipareigojimų⁵⁰.

4. „Kita veiksmų grupė, susijusi su įvairiais socialinės politinės integracijos veiksniais, mokslų integracija, ir administracinės teisės mokslinių tyrimų kryptys. Lietuvoje, mūsų nuomone, socialiniai mokslai, taip pat ir administracinė teisė atsilieka integracinių tyrimų ir žinių taikymo srityje. Nesukurta kompleksinių tyrimų vizija. Mūsų manymu, administracinei teisei ir kitiems socialiniams mokslams yra svarbūs integraciniai teisės, ekonomikos, politologijos, filosofijos, sociologijos, socialinio darbo, vadybos, psichologijos, etikos ir kitų mokslų tyrimai. Ne tik administracinės teisės, bet ir kitų teisės šakų mokslininkai vengia bendradarbiauti su kitų sričių specialistais. Bendra veikla padėtų atsiriboti nuo daugelio buitinio mąstymo stereotipų, pvz., bausmių ir nuobaudų griežtumo išaukštinimo, griautų utopinę praktiką valdyti valstybės teisinio reguliavimo problemas klaidų ir bandymų metodu (įstatymų rengimas, teisės taikymo efektyvumas ir kt.). <...> Didėja kompleksinių mokslinių tyrimų praktinis poreikis, nes pavienių mokslininkų pastangomis neįmanoma išspręsti daugelio šiuolaikinių administracinės teisės problemų. Būtina nustatyti bendrąsias administracinės teisės problemas metodologiniu (kaip vystyti administracinės teisės filosofiją, sociologiją, jos teoriją apskritai) ir praktinio bendradarbiavimo su kitais, ypač socialiniais, mokslais lygiu⁵¹.

Su aptartąja mokslinė publikacija genetiškai yra susijusi kita A. Urmono mokslinė publikacija „Administracinės teisės socialinės sąveikos“. Šioje publikacijoje mokslininkas išsamiai atskleidžia: Lietuvos administracinės teisės mokslo naujos paradigmos vertybines orientacijas; administracinės teisės socialinių sąveikų reguliavimo „darbo laukų“ sampratą; socialinių sąveikų, vykstančių mikro ir makro reguliacinėje erdvėje, sampratą; socialinių sąveikų lygius ir rūšis; administracinės teisės sąveiką su socialiniais mokslais. Naujomis sąvokomis, sampratomis ir dalykiniais ryšiais praturtinta administracinės teisės mokslo naujoji paradigma „Administracinė

50 Algimantas Urmonas, „Administracinė teisė socialinių pokyčių erdvėje“, *Jurisprudencija* 5, 83 (2006): 45.

51 *Ibid.*

teisė socialinių pokyčių erdvėje“ išlaiko vieningą vertybinį pagrindą: „<...> žmogus ir jo teisės yra kaip sutartų teisinių vertybių pagrindų orientyras, leidžiantis „vertybiniu lygmeniu“ įvertinti ne tik valstybę, bet ir jos teisinę sistemą, teisinę kultūrą, pilietinę bendruomenę. Būtent pagarba žmogaus teisėms, jų apsaugos ir subjektinių teisinių galimybių užtikrinimas išreiškia visuomenės pažangą“⁵².

A. Urmonas iškelia esmingą teisės mokslo klausimą: „Ar visos socialinės intervencijos į žmogiškuosius santykius Lietuvoje susijusios su valdžia žmogui?“ ir argumentuotai ieško į jį atsakymo, kurio atskleidimo kelias vertintinas ne tik kaip teorinis, bet ir kaip metodologinis pagrindas kurti Lietuvos administracinės teisės mokslą. „Socialinė intervencija į žmogiškuosius santykius <...> reiškia valstybės ir visuomenės įsikišimą į žmogiškuosius santykius. Žmogus gyvena bendruomenėje ir nuo jos yra priklausomas. Matome ir girdime įvairių negerovių, susijusių su narkomanijos, nedarbo, skurdo, smurto prieš vaikus problemomis. <...> Reagavimas į jas ir pasirinkti problemų sprendimo būdai ne visada atitinka teisėtus teisinio įsikišimo standartus, ne visada tampa saugiu žmogaus teises užtikrinančiu deriniu. [Todėl] administracinės teisės socialinių sąveikų požiūriu reikia nagrinėti sudėtingą žmogaus temą – jo vietą reguliuotinių socialinių ryšių, tarp jų ir administracinių teisinių ryšių, lauke, pradžioje atkreipiant dėmesį į žmogaus, kaip administracinės teisės objekto [ir subjekto], dviejų matavimų sąveiką. Jos <...> aiškinimai [apibrėžia] administracinės teisės socialinių sąveikų reguliavimo „darbo lauką“, atskleidžia, ką reikia reguliuoti ir kaip reguliuoti pagal žmogaus, visuomenės ir valstybės suderintus interesus ir poreikius, ypatingą pirmumą skiriant žmogui“⁵³.

A. Urmonas kuria Lietuvos administracinės teisės mokslą nuosekliai laikydamasis metodologinės žmogaus pirmumo prieš valstybę ir visuomenę pozicijos. Šia pozicija jis remiasi ieškodamas teisinės valstybės, jos valdymo institucijų ir žmogaus teisių apsaugos dermių ir nagrinėdamas jų kūrimo administracinės teisės įrankiais praktiką. Pavyzdžiui, jis išsamiai išnagrinėjo administracinės teisinės įstatymų leidybos klaidas makroteisiniu lygmeniu, nes „neveikdamas įstatymas teisinės ekologijos požiūriu užteršia ištisas tei-

52 Algimantas Urmonas, „Administracinės teisės socialinės sąveikos“ iš *Regnum est: 1990 m. Kovo 11-osios nepriklausomybės Aktui – 20: Liber Amicorum Vytautui Landsbergiui: mokslo straipsnių rinkinys*, atsak. red. Gediminas Mesonis (Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2010), 484.

53 *Ibid.*

sės aktų sistemas [ir] priverčia blaškytis nuo beprasmių, žalingų draudimų plėtotės praktikos iki kito kraštutinumo – visiško pasyvumo ir neveiklumo <...>⁵⁴. Teisinės sistemos vidinis prieštarumas visada ap sunkina teismų darbą. Todėl „Administracinės teisinės įstatymų leidybos klaidos makroteisiniame lygmenyje“ tema organiškai įsilieja į kolektyvinės monografijos „Administraciniai teismai Lietuvoje: nūdienos iššūkiai“ pirmąją dalį. Jos anotacijoje pabrėžiama, kad „pirmojoje dalyje nagrinėjami bendrieji, konceptualūs, su efektyvia administracinių teismų veikla ir žmogaus teisių užtikrinimu susiję klausimai“⁵⁵.

Dažniausių administracinės teisinės įstatymų leidybos klaidų atskleidimą makroteisiniu lygmeniu A. Urmonas pradeda nuo įstatymų leidybos proceso esmės paaiškinimo: „<...> šis procesas yra <...> sudėtingo socialinio proceso apraiška, kai įstatymų rengimo, priėmimo ir įgyvendinimo veiksmai derinami tarp objektyvių atitinkančios socialinės ekonominės tikrovės dėsninumų, raiškos ypatumų ir subjektyvių įstatymų leidėjų lūkesčių. Tiktai suderintas ir atitinkantis objektyviai sąlygotus bei išreiškiančius žmogaus, visuomenės, valstybės poreikius įstatymų galiojimas gali būti efektyvios teisėkūros pagrindu, esminiu ir realiu įstatymų galiojimo bei jų įgyvendinimo kokybės ir kiekybės reiškėju“⁵⁶.

A. Urmono požiūriu, dažniausios Lietuvos Respublikos Seimo įstatymų leidybos ir konceptualios teisėkūros klaidos yra šios:

piktnaudžiavimas įstatymų reguliacinėmis galiomis ir teisėkūros politizavimas viešai nedeklaruotinais interesais;

stabilių įstatymų rengimo reikšmės menkinimas;

įstatymų rengėjai ir leidėjai vadovaujasi kai kuriais teisiniais mitais, kurie padeda įgyvendinti tam tikrų spęstinių socialinių ekonominių problemų inversiją. Pavyzdžiui, mitas apie teisinių žinių nereikalingumą Seimo nariams; teisės recepcijos taikymo mitai priimant įstatymus⁵⁷.

54 Algimantas Urmonas, „Administracinės teisinės įstatymų leidybos klaidos makroteisiniame lygmenyje“, iš *Administraciniai teismai Lietuvoje: nūdienos iššūkiai*, red. Virgilijus Valančius (Vilnius: Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, 2010), 84.

55 „Administraciniai teismai Lietuvoje: nūdienos iššūkiai“, *Lituanistika*, <https://www.lituanistika.lt/content/28241>.

56 Algimantas Urmonas, „Administracinės teisinės įstatymų leidybos klaidos makroteisiniame lygmenyje“, iš *Administraciniai teismai Lietuvoje: nūdienos iššūkiai*, red. Virgilijus Valančius (Vilnius: Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, 2010), 85.

57 *Ibid.*, 92–101.

Algimantas Urmonas yra eruditas ir todėl natūraliai plečia savo mokslinį akiratį bei kūrybą. Pastaruoju metu jis itin remiasi tarpdalykiniu požiūriu, kuriuo analizuoja teisinių ir įvairių kitų socialinių laukų sąsajas. Kuo platesnio tarpdalykinio požiūrio taikymas socialiniuose moksluose itin stipriai išplečia paties tyrėjo mąstymo aprėptį ir leidžia taikyti naujus tyrimo metodus. Šį procesinį reiškinį net galima tyrinėti nagrinėjant A. Urmono straipsnį „Konstitucinė ir administracinė teisė: Naujų metodologinių paradigimų paieška“. Jo santraukoje A. Urmonas pabrėžia, kad „straipsnyje pateikiami svarbiausi šiuolaikinės konstitucinės ir administracinės teisės problemų sprendimų modeliai, nagrinėjamos naujojo metodologinio mąstymo paradigmos. Tyrime taikomo modeliavimo pavyzdžiu buvo pasirinkti svarbiausi Lietuvos Respublikos pilietybės instituto klausimai“⁵⁸. Tai puiškus ne tik mokslinio teisinio mąstymo išplėtimo, bet ir holistinio požiūrio į konstitucinės ir administracinės teisės problemas kūrimo pavyzdys: „<...> sisteminis, sinergetinis ir visuminis požiūris tiriant konstitucinės ir administracinės teisės problemas, padės integruoti teisinius ir socialinius tyrimų laukus, gauti naują informaciją susietą su socialine realybe. Naujų informacinių išteklių gavimas yra sudėtinga kūrybinė veikla teisinio reguliavimo tikslams optimizuoti, gali iššaukti bendrą tarpdalykinį poveikį – sinerginį efektą (bendro veikimo didesnę rezultatą)“⁵⁹. Telioka konstatuoti, kad mūsų Kolega – prof. dr. Algimantas Urmonas puikiai suvaldo savo mokslinės kūrybos potėpius, kurie sinergiškai veikia mūsų kūrybą.

Išvados

Sovietinė okupacija ypač psichologiškai ir materialiai apribojo Algimanto Urmono gyvenimo galimybes vaikystėje ir sąlygojo ankstyvą jo darbinę veiklą. Patiriamas nesaugumas ir ekonominiai iššūkiai grūdino jo charakterį ir nepalaužė A. Urmono pastangų siekti aukštojo teisininko profesijos išsilavinimo. Gabų ir aktyvų teisininką po Vilniaus universitete baigtų teisės mokslų studijų pakvietė dirbti Teismo ekspertizės mokslinio tyrimo insti-

58 Algimantas Urmonas, „Konstitucinė ir administracinė teisė: naujų metodologinių paradigimų paieška“ iš *Konstitucija ir teisinė sistema. Liber Amicorum Vytautui Sinkevičiui* (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2021), 163.

59 *Ibid.*

utas, kurio Nusikalstamumo priešasčių tyrimo ir įstatymų tobulinimo skyriuje Algimantas Urmonas nagrinėjo marginalius socialinės teisinės tikrovės reiškinius, parengė ir sėkmingai apgynė teisės mokslų kandidato (dabar – daktaro) disertaciją.

A. Urmono asmenybės galia atsiskleidė Lietuvos Respublikos nepriklausomybės atkūrimo ir jos įtvirtinimo procesuose. Jis aktyviai dalyvavo Lietuvos policijos akademijos sukūrimo ir naujų administracinės teisės įstatymų projektų rengimo procesuose. Šiuo laikotarpiu jis buvo Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos ir vidaus reikalų sistemos reformos intelektualinis lyderis, aktyvios polemikos būdais siekęs įveikti itin gajų „senojo mąstymo“ priešinimąsi būtinoms permainoms. Jis ir jo vadovaujamos darbo grupės parengė: 1) LR vidaus reikalų ministerijos giluminės reformos sampratą, 2) vidaus reikalų sistemos kūrimo strateginius tikslus 10–15 metų laikotarpiui, 3) naujų Lietuvos teisės saugos institucijų steigimo įstatymų projektus, 4) administracinių teisės pažeidimų kodekso, baudžiamojo kodekso, baudžiamojo proceso kodekso pataisų ir naujų kodeksų bei kitų svarbių administracinės teisės aktų projektus.

Ypač reikšmingą vaidmenį Algimantas Urmonas atliko kuriant Lietuvos Respublikos administracinės teisės mokslą. Jis sukūrė naują Lietuvos administracinės teisės mokslo paradigmą „Administracinė teisė socialinių pokyčių erdvėje“, kuri organiškai yra susijusi su teisinės valstybės ir liberalios demokratijos visuomenės socialine prigimtimi ir tolimesne raida. Naują administracinės teisės mokslo paradigmą jis plėtojo ne tik mokslo darbais, bet ir įtvirtino praktikoje virš 30 metų Mykolo Romerio universitete ugdydamas Lietuvos Respublikos administracinės teisės teisininkų ir mokslininkų kartas. Vertinant šį jo vaidmenį ir mokslinį indėlį reikia konstatuoti, kad profesorius dr. Algimantas Urmonas yra socialinio gyvenimo analitikas ir Lietuvos šiuolaikinio administracinės teisės mokslo pradininkas ir kūrėjas.

PROFESSOR DR. ALGIMANTAS URMONAS: ANALYST OF SOCIAL LIFE AND DEVELOPER OF LITHUANIAN ADMINISTRATIVE LAW

Vytautas Šlapkauskas
Mykolas Romeris University, Lithuania

Summary. *This scientific study reveals the work of Professor Dr. Algimantas Urmonas, his way of life, and his role and contribution to the reform and development of the system of internal affairs and administrative law of the Republic of Lithuania. The painful experiences of early childhood did not break Urmonas' will to seek justice – he devoted much spiritual and intellectual effort to this endeavor. An active and talented young man who acquired the specialty of a lawyer at Vilnius University, A. Urmonas was invited to work at the Forensic Science Research Institute, where he became a criminologist and prepared and defended a dissertation as a candidate of law (now a doctor).*

The power of A. Urmonas' personality was especially revealed in the processes of restoring and consolidating the independence of the Republic of Lithuania. He actively participated in the processes of establishing the Lithuanian Police Academy and drafting new administrative legal acts. During this period, he was the intellectual leader of the reform of the Ministry of the Interior of the Republic of Lithuania and the system of internal affairs, and sought to overcome the very strong resistance of "old thinking" to necessary changes through active controversy. He and his working groups prepared: 1) the concept of deep reform of the Ministry of the Interior, 2) strategic goals for the development of the internal affairs system over a period of 10–15 years, 3) draft laws on the establishment of new Lithuanian law enforcement institutions, 4) the projects of the Code of Administrative Offenses, the Criminal Code, amendments to the Code of Criminal Procedure, and new codes and other important administrative legislation.

A. Urmonas played a particularly important role in the development of administrative law in the Republic of Lithuania. He created a new paradigm of Lithuanian administrative law, "Administrative Law in the Space of Social

Change”, which is organically related to the social nature and further development of a state governed by the rule of law and a liberal democracy. He developed a new paradigm of administrative law not only through scientific works, but also by establishing it in practice at Mykolas Romeris University for over 30 years, educating generations of administrative law practitioners and scientists in the Republic of Lithuania. Assessing his role and scientific contribution, it should be noted that Professor Dr. Algimantas Urmonas is an analyst of social life and a pioneer and creator of modern Lithuanian administrative law.

Keywords: *administrative law, criminology, Lithuanian state internal affairs system, social changes, paradigm, methodology, social interactions.*

Vytautas Šlapkauskas, Mykolo Romerio universiteto Viešojo saugumo akademijos Teisės ir teisės saugos instituto profesorius, socialinių mokslų (teisė) daktaras. **Mokslinių tyrimų kryptys:** teisės sociologijos, filosofijos, etikos ir politikos bei saugumo problematika ir tyrimai.

Vytautas Šlapkauskas, professor at the Institute of Law and Law Enforcement of the Academy of Public Security at Mykolas Romeris University, Doctor of Social Sciences (Law). **Research interests:** sociology, philosophy, ethics, politics, and security issues and research.